

extra-verrassende en onverwachte ongelukken zijn almachtig ingrijpen te huldigen? Wie die de Gereformeerde belijdenis in haar eersten grond verstaat, zou met zulk een averechtsche deeling van het leven ooit vrede kunnen nemen? God Almachtig in alle ding te kennen en in alle voorval des levens het bestel zijner majesteit te eeren, is juist de zenuw onzer kracht. Ge noemt niet zeggen: Als het land overstromd wordt, doet dit de sterke regen, maar als de bliksem inslaat, doet God het. In regen en bliksem beide is Zijn eene zelfde majesteit, en het heeft daarom geen zin te zeggen: Tegen den vloed een dijk opwerpen mag, maar tegen den bliksem een metaalstaaf op het huis plaatsen mag niet. Beide mogen, of het mag geen van beide. Maar het eene te eischen en het andere af te keuren is niets dan dubbelhartigheid en tweeslachtigheid. Men blijft aan den schijn hangen en denkt over het samenstel van Gods werken niet tot in den grond door. Overstroming is een vernieling, die van God komt, doordien God het eene land lager gelegd heeft dan het andere, en zijn overvloedigen regen deed nederdalen, en den daardoor gezwollen stroom eerst vastvriezen, en toen plotseling ontdooien deed. Dat alles deed God. De lage ligging van het land, de sterke plasregen, eerst vorst en toen dooi, het komt alles van Hem, en als er nu onzerzijds niets gedaan en geen voorzorgsmaatregelen genomen worden, dan komt de overstroming zeker, en wordt een verwoesting onder menschen en vee aangericht, waarbij vergeleken de schade van het inslaan van den bliksem eenvoudig niets is. Daartegen nu wordt de dijk aangelegd, en alzo de pas aan het water, dat God zendt, afgesneden om uw akkers te verwoesten. En dit nu mag niet alleen, maar het moet zelfs. Wie het naliest zou in plichtsvervulling te kort schieten. En zoo nu zeggen we ook: Als God zijn electriciteit in zijn wolken ophoopt, en het gevaar ontstaat, dat hierdoor de bliksem insla, en het leven van een gezin of ook den welstand van het goed in gevaar brenge, dan moet ge niet alleen, maar dan moet ge elk dienstdoend middel aanwenden, waardoor dit gevaar afgewend of althans geminderd kan worden. Immers het is dan God zelf, die in zijn natuur dit middel ter afleiding van den bliksem had opgenomen; het is dan God zelf, die 's menschen oog verlicht heeft, om ten slotte deze verborgen kracht te ontdekken, en dit middel uit te vinden. En als een gevaarlijke bliksemstraal zijwaarts langs de metalen stang afglijdt en in den grond gesmoord wordt, dan is het God, die den bliksem daarlangs leidt, en God die de geweldige vuurvonk in de aarde dooft. Dat doet de mensch niet, en dat doet de Satan niet, maar dat doet God, en wie wel Gods majesteit eert in den bliksem die uitschiet, maar niet de majesteit bewondert, waarmee Hij den uitgesloten bliksem op de stang trekt, aan den draad bindt, en zoo afleidt, ontleent God zijn halve eere.

De daartegenoverstaande gevoelens zijn naverwerkingen in ons midden van den ouden dooperschen zuurdeesem, die op elk punt het leven in tweeën deelde, en wel het eene stuk voor God opscheide, maar het andere aan de wereld liet, en het is een bepaald verzaaken van het beginsel onzer belijdenis, indien de Kerk, zoo in catechisatie als in predikatie, niet gedurig weer het al omvattende en aldoordringende van het Godsbestuur in het licht stelt, en daardoor al zulke averechtsche voorstellingen van het Gereformeerde erf. Zelfs aan de meening dat God den bliksem rechtstreeks zou werken, en de overstroming alleen middellijk, mag geen oogenblik voet worden gegeven. We moeten niet achterlijk in onze kennis van de natuur blijven, maar op de hoogte zijn, en dan staat het vast, dat God zich, zoowel wanneer Hij den plasregen doet nederdalen, als wanneer Hij den bliksem doet uitschieten, zich altoos bedient van de elementen, die Hij zelf te werk stelde, toen Hij onze aarde met een dampkring als met een gordel omsloot. En waar uit dien hoofde elke onderscheiding tusschen het één en het ander soort rampen hier onhoudbaar blijkt, daar pleiten we voor het nemen van voorzorgsmaatregelen tegen alle rampen zonder onderscheid, niet ten koste der vroomheid, maar juist om door de koninklijke poorte der volle, God in alles verheerlijkende vroomheid in te gaan. Van God alle rampen die dreigen of komen; en zoo ook nooit anders dan van God alle middelen, die in de natuur verborgen zijn, en waardoor rampen kunnen worden voorkomen; alsmede van God alleen alle bekend worden van deze middelen, doordien Hij er het oog des menschen voor opent. De helft van het leven mag niet langer aan Gods eere onttrokken blijven. Ge moogt het niet voorstellen, alsof de wetenschap iets uit zichzelf kon, en alsof de wetenschap op die manier in den bliksemafdreier een wapen had gesmeed om God te tarten, ja, alsof het haar nu waarlijk gelukte, om Gods bliksem machteloos te maken. De wetenschap heeft geen macht hoegenaamd, en er is nooit in de natuur eenige macht die God niet werkt. En als nu de wetenschap zich dol aanstelt en pocht op een macht die ze niet heeft, en Gods macht voor de hare uitvecht, daar voegt het Gods kinderen niet, door onvroem en onverschuldig verzet dien waan te stijven, maar dan is het onze plicht en dure roeping, die redmiddelen in al hun verlossende en ellende stuitende werking te doen uitkomen, en blijken ze op de proef doeltreffend, den lof des Heeren groot te maken, die in zijn „gemeene gratie“ zoo wondere middelen uitdacht en ons ten dienste stelde.

„Op deze petra zal ik mijne gemeente bouwen.”

En ik zeg u ook, dat gij zijt Petrus, en op deze petra zal ik mijne gemeente bouwen, en de poorten der helle zullen haar niet overweldigen. Matth. 16: 18.

Petra is hier Petrus, zegt men van Romes zijde, en niet op de belijdenis van den Christus, als den Zoon des levenden Gods, maar op Petrus, als „drager van de sleutelen des hemels“, bouwde Christus zijn gemeente.

Een uitlegging, waartegenover onzerzijds steeds is staande gehouden, dat Petrus hier niet den persoon van Petrus kan bedoelen, maar moet slaan op zijn apostolische belijdenis.

Er was, liet hier wel op, toen Jezus van de Petra sprak, in dit verband nog met geen woord van de sleutelen des hemels gesproken. Daarover komt de uitdrukking eerst in het volgende vers, en dat niet als redenevend, maar als een aanhangsel. Er staat toch niet: Want, maar: En ik zal u geven de sleutelen des hemels.

Bovendien geeft men van Roomsche zijde, ook al vat men het aanhangsel redenevend, op, toch voortstoot toe, dat Jezus' zeggen eigenlijk niet op den persoon van Petrus slaat, maar op het ambt van sleuteldrager, dat hij ontvangen zou, en dat van hem op zijn opvolgers zou overgaan. De bouw der kerk was met Petrus' dood wel begonnen, maar is zelfs nu nog niet voltooid.

En hier staat tegenover, dat gezonde godgeleerden onzerzijds evenzo toegeven, dat wel Petrus de belijdenis bedoelt, maar niet los van Petrus, mits hij hier verstaan worde als de eerste der belijdenis, die in alle opvolgende echte belijdenis zou voortleven.

Niet de belijdenis als een document of schriftstuk, maar de belijdenis die leeft in den belijder, is het fundament waarop Jezus' kerk staat.

De woordspeling eischt dit.

Gij zijt Petrus, en op deze petra zal ik mijne kerk bouwen. Dat Petrus slaat dus zeer stellig op den naam Petrus terug, even stellig als de naam Petrus met het oog op dat Petrus gekozen is. En al het gelding bangt dus aan de vraag: In welke hoedanigheid, in welk karakter, in wat manier van optreden Petrus hier voorkomt.

En dan zegt men van de overzijde: in de hoedanigheid van Sleuteldrager, en wij zeggen: Neen, maar in de hoedanigheid van Belijder.

En hierbij wijst het verband ons gelijk uit. Petrus komt het eerst tot de heerlijke bekenning: Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods. En daaraan laat Jezus onmiddellijk volgen: Zalig zijt gij, Simon Bar Jona, want vleesch en bloed heeft u dat niet geopenbaard, maar mijn Vader die in de hemelen is; en ik zeg u, dat gij zijt Petrus, en op deze petra zal ik mijne gemeente bouwen.

Eene betuiging waaraan dan, daarna eerst, als aanhangsel de verklaring omtrent de sleutelen des hemels wordt toegevoegd.

Toch zie men te dezer zake niet voorbij, dat Petrus hier niet maar als een belijder, maar als de grondleggende belijder voorkomt.

Leerstellige overdriften hebben Jezus' zeggen uitgelegd, alsof hier volstrekt niet aan den apostel, maar uitsluitend aan de Christelijke Belijdenis, als zoodanig, te denken viel.

Dit nu mag niet toegelaten.

De belijdenis komt hier voor als levende in den Belijder, en die Belijder is hier niet maar deze of gene, maar zeer bepaaldelijk Petrus, in zijn geheel eenige persoonlijkheid; de man die toen reeds voor het apostolaat werd voorbereid; in wien toen reeds de ontdekkende kracht van den Heiligen Geest werkte; aan wien niet vleesch of bloed, maar de Vader in de hemelen deze belijdenis geopenbaard had; en die als zoodanig met zijn straks apostolisch gezag, hier door Jezus bevestigd, de belijdenis der kerk, en dus ook van de belijdenis in de kerk, alle eeuwen door zou beheerschen.

De waarachtige belijdenis wordt niet aan elk kind van God afzonderlijk geopenbaard. Geopenbaard werd ze slechts eenmaal, en in alle eeuwen, die daarna komen, is het die eene zelfde belijdenis van Petrus, die moet worden voortgeplant, en voortgeplant onder het apostolisch gezag.

Beiderzijds wordt alzoo erkend, dat Petrus op Petrus terugslaat, en dat de naam Petrus met het oog op de petra werd gekozen. Evenzo wordt beiderzijds toegegeven, dat Petrus hier voorkomt in een geheel eenige kwaliteit, en dat hetgeen hem onderscheide, in historische en geestelijke aansluiting aan hem, op zijn opvolgers moest overgaan. En de tegenstelling ontstaat alleen daardoor, dat Rome die geheel eenige kwaliteit van Petrus ter laatste instantie zoekt in het apostolisch gezag, waarmee hij de sleutelen des hemels hanteerde, terwijl wij deze kwaliteit zoeken in het feit, dat de Vader in de hemelen hem de waarachtige belijdenis omtrent den Middelaar had geopenbaard.

Voor Rome alzoo: het primaat in het apostolisch gezag, voor ons: het apostolisch primaat in de Belijdenis der waarheid.

Voor Rome Petrus de Sleuteldrager, voortlevende alleen in de Bisschoppen, die door regelrechte opvolging in het ambt rechtstreeks aan hem aansluiten. Voor ons Petrus de Belijder, voortlevende in alle kinderen Gods, die in onafgebroken opvolging het Amen van hun hart uitspreken op Petrus' belijdenis.

De nadruk hier op de Belijdenis gelegd is vooral in den strijd onzer dagen van het hoogste gewicht.

Jezus wijst toch klaarkijk terug op een belijdenis niet in gezindheden of in vrome daden, maar op de belijdenis in klare woorden, op een uiting van Petrus' bewustzijn, en wel op zulk een bewustzijn, dat zich rechtstreeks aansluit aan de Openbaring van het Oude Verbond.

Gij zijt de Christus, betekende: Gij zijt de Messias. In u is de belofte aan de vaders verschenen. En die voor eeuwen belofte, en nu onder ons verschenen Messias, is niet onzer eene, maar God in het vleesch geopenbaard, de Zoon des levenden Gods.

Zegt Jezus nu, dat Hij zijn kerk alle eeuwen door op deze belijdenis zal bouwen, dan is hiermede als tegen Jezus ingaande, het drieste pogen onzer dagen geoordeeld, om de belijdenis op zij te zetten, en de kerk te laten drijven op gevoelsuitingen of wilsdaden.

Natuurlijk moeten die er ook zijn. Zelfs kunnen ze niet uithijven, als het belijden waarlijk belijden zal zijn, en niet verloop in een naastel van formules. Belijden is altoos actief tegelijk. Een zich spannen voor de waarheid, om haar verder te brengen. Een alles opofferen, om die waarheid te doen triomfeeren. Ze uit-

spreken in woorden, en zieleuitingen en krachtige daden van toewijding. Maar het uitgangspunt is en moet altoos blijven: De ware, de bezield, de levende overtuiging omtrent Jezus Christus in ons zelfbewustzijn.

Niet: Jezus ons ideaal. Niet: Jezus toonbeeld van liefde. Niet Jezus onze poolster aan het firmament onzer religieuze bevindingen, maar Jezus de Christus, d. i. de Messias, de belofte aan de vaders, in aansluiting aan Gods openbaring in het Oude Verbond, als de Messias door God zelf aan de apostelen bezield, en beleiden en erkend als de Zoon des levenden Gods.

De strijd wordt steeds heftiger, om wel en goed voor de welbewuste overtuiging in de plaats te zetten, en uit de kerk Gods alle rechtstreeksche, scherpbelijnde belijdenis te verwijderen.

Onze vaders wisten wel, dat dit gevaar dreigde, en stonden daarom zoo onverbiddelijk op wat ze noemden: het primaat van het intellect.

En al was nu dat woord „intellect“ geen gelukkig gekozen woord, wat ze bedoelden was toch kostelijk. Ze stonden namelijk op de erkenning, dat onze wilsdaden het uitoefelen zijn van bedenkels, overleggingen en overtuigingen.

Christelijke wilsdaden moeten echter zich hebben een Christelijke overtuiging waardoor ze gewekt, geregeld, beziel en beheerscht worden; en waar dit ontbreekt, zijn ze niet Christelijk, en worden door andere niet-Christelijke overleggingen ingegeven.

Dit is dan ook metterdaad de spil, waarom het vraagstuk der Belijdenis zich zacht beweegt. Werkte de wil met het gevoel of uit zich zelf, laat dan vrij uw belijdenis varen, en zoek uit sluitend in allerlei werk van toewijding uw heil. Maar moet achter elke Christelijke daad een Christelijke belijdenis schillen, en zegt Jezus zelf, dat hij op de belijdenis zijn kerk door alle eeuwen bouwt, zie dan voor uweelen toe, dat ge zelf zuiverlijk belijdt in aansluiting aan de apostolische belijdenis, en zoek vóór alle dingen die belijdenis te handhaven in uw kerk en voort te planten, in uw gezin, onder uw bekenden, in uw woonplaats, en onder de volkeren die verre zijn.

Maar dan ook altoos als Belijdenis, d. w. z. als een levensovertuiging die tegen de levensovertuiging der wereld overstaat; waarvoor ge haar smaad trouweert en haar tegenstand liebt; en dies als een wortelovertuiging die in heel uw leven zich uitsprekt; die uw sympathieën en uw antipathieën bepaalt; die springader van uw veerkracht en de bron van uw moed bij den levensstrijd.

Met donre formules, of met een getuise over afgestorvenheden heeft die Belijdenis dus niets uitstaande. Zeker een belijdenis moet geformuleerd worden, en die formules moeten zoo zuiver mogelijk zijn; maar daarin spreekt alleen het verstandelijke werk. In overtuiging zit veel meer dan het begrip. In uw overtuiging spreekt heel uw ziel, spreekt het leven van uw hart zich uit, en eerst die diepgevoelde overtuiging maakt den belijder.

De verstandman heeft zijn belijdenis in een boek staan, doch is er vreemd aan met zijn hart. Maar de echte krijgsknecht van Christus draagt zijn belijdenis in zijn eigen schiefschiet. Ze blijft bij hem als hij slaapt. Elken morgen ontwaakt hij er mede. Heel het leven door draagt hij ze in zijn binnenste met zich. En juist omdat ze alzo de beheerschende kracht in zijn leven is, wordt door hem, dank zij zijn Belijdenis, rusteloos aan de kerk van Christus gebouwd.

Amsterdam, 20 Jan. 1899.

Deel Drie.

Reeds nu ontvingen we tot onze blijdschap het Derde Deel van Prof. Bavinck's Dogmatiek.

Het in drie deelen opgezette werk drijft tot vier deelen uit, en dit derde deel brengt ons nog niet verder dan de locus de gratia, als we ons zoo mogen uitdrukken, zoodat Ecclesiologie, Sacramentologie, Eschatologie enz. nog te behandelen overblijven.

Ook deze uitbreiding is ons een oorzaak van vreugde. We danken er meer complete uiteenzetting, rijker toelichting, breeder opgave van literatuur aan, en geheel het werk erlangt zoodoende het karakter van een wezenlijk standaardwerk, dat ons na de Marck eigenlijk de eerste nieuwe, volledige uiteenzetting der Gereformeerde Dogmatiek brengt. De Moor onderschatten we daarbij niet, maar de Moor schreef commentaar. Hij stelde niet oorspronkelijk saam.

Kan men nu zeggen, dat bij Prof. Bavinck de Dogmatiek anders geworden is, dan bij onze oude Theologen? Stellig neen. Bij elk hoofdstuk gevoelt men opnieuw, dat men voor zich krijgt dezelfde diepe gedachte en scherp belijnde uiteenzetting der waarheid, gelijk ze door onze Gereformeerde vaders was opgebouwd.

En toch welk een afstand tusschen A. Marck en Bavinck! Wat is al het stijf scholastieke van A. Marck hier los en vloeiend geworden! Op wat heel ander denkstramien zijn de oude Gereformeerde figuren hier gebouwd!

En waaraan anders danken we dit, dan daaraan, dat Prof. Bavinck gevoeld, gevat en begrepen heeft, dat een Dogmatiek uiteenzetting en verdediging der waarheid voor tijdgenooten was, en dat die tijdgenooten moeten genomen worden (zoowel onder theologen als leken) met het denkbeeld van hun eigen eeuw, en niet met het denkbeeld van een eeuw die vervlogen zijn.

Juist dit stelde hem dan ook in staat, om op eigen wijze aan den draad onzer Gereformeerde vaders verder te spinnen, belangrijke lijnen verder uit te stippen, en veel waarop men anders stuit, heiderder voor ons te doen opleven.

Maar wat zorg aan dat nieuw-maken van de oude Dogmatiek ook besteed is, nergens laat hier de geloovige zich vangen door een azen op de sympathie der ongelovige wetenschap. Van verraad aan de heilige zaak om de geleerden te believen is hier geen spoor aanwezig.

Op alle punten staat hij kloek en moedig met de waarheid der Schrift tegen het moderne wereldbewustzijn over. Hij schaamt zich het Kruis van Christus niet.

En voegen we hier nu bij, dat voorzover vluchtige inzage van het pas ontvorgen boek ons tot oordeelen in staat stelde,

ook de uitwerking, op geheel zelfstandige wijze, in alle hoofdlijnen saamliep met wat ons zelve de goede richting schijnt aan te geven, dan zal men het verstaan, hoe van heeler harte we Dr. Bavinck ook met de voltooiing van dit derde deel geluk wenschen, en met hoeveel ernst we hem toebeden, dat het hem moge gegeven worden, eerlang het geheele werk op even schitterende wijze te voltooien.

Dr. Hastie's opkomen voor de Gereformeerde Theologie.

Wezen we onlangs op het interessante artikel van Dr. Horne over Een verjongd Calvinisme, thans haasten we ons de aandacht te vestigen op de oratie, waarmede Dr. W. Hastie reeds voor eenigen tijd zijn hoogleeraarsambt aan de Universiteit van Glasgow, in Schotland, heeft aanvaard.

Veel meer dan in het korte artikel van Dr. Horne kon uitkomen, blijkt Dr. Hastie de Gereformeerde Theologie te kennen, zoo in haar historische rijkdom als in haar verstrekkende beteekenis.

Moge hij misschien te ver gaan in zijn aansluiting aan veel nieuwere denkers, toch heeft hij er een open oog voor, dat de Gereformeerde Theologie in tegenstelling met de oude en nieuwe Lutherse zoowel, als met de Sociniaansche en Rationalistische Theologie eigen paden heeft te bewandelen, en aan haar historische lijnen getrouw behoort te blijven, maar dan ook de belofte in zich draagt van een nieuwe, schitterende toekomst.

Hij is voor de Gereformeerde Theologie in haar diepe schoonheid ten volle enthousiast.

Hij is overtuigd, dat zij alleen de beginselen vertegenwoordigt, die tot een nieuwe, aan de eischen van onzen tijd beantwoordende ontwikkeling der Theologie leiden kunnen.

En evenmin verheeld hij, dat elke kathedraal aan een Gereformeerde Hoogeschool trouw behoort te blijven aan de belijdenis der vaders, in Schotland aan de Confessie van Westminster.

Voor ditmaal vestigen we nog slechts terloops de aandacht op dit belangrijk verschijnsel.

Het toont toch, dat niet alleen in Amerika, Duitschland en Nederland, maar dat ook in Engeland en Schotland een weer opleven van de Gereformeerde Theologie voor de deur staat. Allicht in anderen vorm, dan hier te lande. Maar toch ook zoo ons de hoopvolle en bemoedigende verzekering biedende, dat de Koning der kerk bezig is, in allerlei landen de kennis van, en de belangstelling in de theologische gedachtenwereld onzer vaders te vernieuwen.

Elke voorstelling, alsof het vernieuwde opkomen voor het Calvinisme hier te lande niets dan een private liefhebberij ware, valt hiermede weg.

Het rijke leven.

Doeh niet grillig enkel in bijzonderheden, en door haar hooge geerde positie in de wereld, treedt de Protestantische kerk van Amerika zoo geheel verschillend op van wat wij hier te lande gewoon zijn, de heel andere levensverschijning spreekt zich ook uit in haar bestaan zelf en als zoodanig, in haar formatie, in haar institut, in haar te voorschijn treden als kerk.

Men herinnert zich onze moeilijkheden sinds '92 met de A's en de B's, waar in een drietal steden zelfs nog C's bij kwamen. Een alphabetische splitsing onzer Gereformeerde kerken, die, bij ons nadering van vroegere gedeeldheid, in even tien jaren tijds reeds over de helft slonk, in oprechten en openhartigen stijl door onze Synoden gewraakt en veroordeeld is, en die waar ze dan nog voortkruipen en voortslipt, zich min of meer schaamt voor zichzelf.

Maar in Amerika voelt men van dien blos der schaamte niets.

Daar blijft men zelfs niet bij A, B, C staan, maar speelt lustig heel het alphabet tot X, Y, Z uit. Ja, zoo dertel woelig is deze splitszwam daar uitgeschoten, dat zelfs de Hollandsche kolonisten, die aan beteren levens-trant gewend waren, in even bandeloze gedeeldheid zijn uitgegaan, en b. v. te Grand Rapids nu reeds, in twee groepen, over de twintig Hollandsche kerken bezitten, die, elk met een eigen kerkeraad, als populieren om een boereerf naast elkaar staan.

Toch moet ge dit onzen Hollandschen kolonisten niet te sterk aanrekken. Wie in een vreemd land komt, is zelden aanstands in staat tegen een daar heerschende strooming op te roeien.

Niet zij, maar de Amerikanen van Engelse herkomst drukten hier hun stempel op de kerkelijke usantie.

Kortweg deze, dat elk kerkgebouw een aparte kerk vertegenwoordigt, die met de overige kerken van gelijke belijdenis in geen plaatselijk verband hoegenaamd staat.

Men richt daar een kerk op gelijk hier te lande een club, een sociëteit, een lees-richting of een badhuis.

Enige Presbyterianen, of Baptisten, of Methodisten, of Gereformeerden, die in elkanders buurt wonen, en niet dicht genoeg bij hun buurt een kerk van hun belijdenis vinden, vatten het plan op om in hun buurt een eigen kerk te zetten. Daartoe vormen ze een corporatie, benoemen trustee's, brengen kapitaal bijeen, bouwen een kerk, benoemen ouderlingen, beroepen een predikant, en openen nu hun diensten, in de hoop van er velen te lokken.

Van dat lokken moet men leven, en alles wordt er dus op aangelegd, om de

kerkelijke onderneming zoo aantrekkelijk mogelijk te maken.

Een predikant „die niet trekt“ is bij dien stand van zaken een onmogelijke figuur. Zulk een zou in minder dan geen tijd de geheele onderneming failliet doen gaan. Hij moet boeien of hij moet weg.

Want wel zijn er in het Oosten enkele kerken, die schatrijk door haar fondsen zijn, en die het dus kunnen uitzingen, maar bij de sterke concurrentie brengt een „dood“ prediker de beste kerk toch om haar eere. Een leger kerk is in Amerika als een winkel die verloopt.

Trustee's en prediker komen daardoor soms scherp tegenover elkander te staan.

Nog kort geleden was er in New-York een kerk, waar het 's morgens wel ging, maar bij de avonddiensten het gehoor merkbaar dunde. Toen meenden de trustee's, dat men 's avonds van de godsdiensttoefening meer een „gezellig samenzijn“ dan een kerkelijke dienst moest maken, en noodigden den prediker uit de predikatie op haast niets in te krimpen, en den tijd te vullen met allerlei koor- en solozang, en ook wel met voorstellingen van kalklichtbeelden. Dat trok weer. Toen ging men in die richting al verder. En eindelijk deden de trustee's den dienst zoo ganschelijk ontaarden, dat de prediker toch voelde niet meer mee te kunnen. Hij protesteerde er krachtig tegen, dat op die wijs de kerk een Zondagsentertainment, d. i. een soort van Zondagskomedie werd, en hervatte kloekweg de oude predikatie. Maar de trustee's pasten er voor. De leeraar moest kiezen of deelen. Hij moest impressario van een Zondagskomedie worden, of heengaan. En deze dienstnecht des Heeren aanzelde geen oogenblik. Hij verkoos de eere van zijn ambt boven de gunst der trustee's... en hij ging!

Dit systeem van „kerk los naast kerk“ te zetten in dezelfde stad, is uiterst geleidelijk opgekomen uit het Engelsche parochie-systeem. In Romes dagen was dit systeem van kerspelindeeling in Engeland gevestigd, en door het burgerlijk bestuur geijkt. Nu nog zou men het in Engeland niet kunnen afschaffen zonder veelszins het burgerlijk bestuur in verwarring te brengen.

Doch zoowel onder Rome, als onder het Episcopaat der Engelsche kerken, was deze indeeling en versnippering van het kerkelijk leven niet aan willekeur overgelaten. Het Episcopaat bepaalde waar een kerk komen zou, en tevens hoever de grens van zulk een kerk zou strekken.

Toen nu voor de Presbyterianen en andere Nonconformisten dit Episcopale toezicht ophield, en alzoo elke regelende macht wegviel, bleef er geen andere aanwijzing voor de indeeling over dan het eigenmachtig goedvinden der enkele geloovigen, en zoo ontstond vanzelf in Engeland dit in den grond Pelagiansche stelsel voor kerkbouw. Wie wilden zetten een „kerkelijke onderneming“ op touw, en alle kerken concurreerden onderling met elkaar.

Nu hindert dit natuurlijk minder in kleine plaatsen, of ook in groote steden waar de bevolking tamelijk gelijksoortig is, en dus de indeeling feitelijk op buurtindeeling neerkomt. De concurrentie tusschen kerken van dezelfde belijdenis wordt dan bijna niet gevoeld, en is zoodoog als uitsluitend actief tusschen de kerken met verschillend be-doelen.

Maar spaak loopt het in de groote steden, als in de verschillende stadsdeelen de rijken, de gezeten burgers, en de werkliedenklasse verspreid leven. Onder dat gesternte toch wordt een kerk in een rijke buurt een kerk voor „enkel goeuden“, in een winkelbuurt van „enkel neringdoenden“, en in een armenbuurt van „enkel armen“. Dit gaat dan ook zóóver, dat er rijke kerken zijn, waar voor geen armen kan gecollecteerd worden, omdat ze er niet zijn, en waar de diakenen niets te doen hebben, eenvoudig omdat er niemand tot de kerk behoort die steun of hulp noodig heeft. Ook het ouderlingschap is in zulk een kerk een dood paard aan een boom gebonden. Een enkele kerkeraadsvergadering uitgezonderd hebben ze ter wereld niets als ouderlingen te doen, en de diakenen treden alleen in functie als „brood en wijn“ bij het heilig Avondmaal worden rondgedeeld.

Tevens heeft dit ten gevolge, dat de taal der kerk onnodig splitsen blijft. De Duitschers bouwen Duitse, de Zweden Zweedsche, de Finnen Finsche kerken, de negers hebben kerken waar enkel „coloured people“ komt. En zulks niettegenstaande allen perfect Engelsch verstaan, en alzoo niet de taal, maar alleen de Belijdenis het kerkelijk leven moest indeelen.

Toch wane men daarom niet, dat de rijke kerken haar rijke inkomsten oppotten. In tegendeel, ze zijn mild in hulpbetoon, en stichten allerwegen in de achterbuurten chapel, en in de nieuwe streken van het Westen, allerwegen kerken, om de minder goeuden en verlegen geloofsgenooten bij te springen, en het is vooral aan deze levendige en milde actie van de oude rijke kerken uit het Oosten te danken, dat het kerkelijk leven in het Westen zoo snel en zoo welig is opgeschoten. Zelfs de Unitariërs zijn door dien ijver aangegrepen, en b. v. de moderne kerk van Dr. Hugenholz te Grand Rapids zou reeds lang door gemis aan deelnemers zijn ineengezonken, indien de Unitariërs uit Boston haar niet boven water hielden.

Feitelijk heeft men hier alzo met een geheel anders ingericht kerkelijk leven te doen, en nu is het opmerkelijk hoe dat geheel andere levensvorm bij eigenaardig nadeelen toch ook weer zijn eigenaardig lichtzijde vertoont.

Een dier lichtzijden is, dat de belangstelling in het kerkelijk leven er sterker door wordt geprikkeld, dat de concurrentie tot het brengen van veel milder offers beweegt, dat de predikanten genoodzaakt worden van hun prediking veel meer werk te

maken, en da kleiner kring. Toestanden al 3 à 4000 zie kent men in de meeste kerken 2 à 300 leden meer dan 100 zinnen, is er schijnwel. Ool traktementen, dan ten onzen York geeft a ment van f En dit bewee nen, van hoog hier te lande zoeken, om wijden. De land zijn dan stand vertegen Maar des groot.

Slechts op Vooreerst i algemeen het wijs door de meerde kerke rika zoogood de Zondagscel gemaakt, maa handlen van g zich veel me van allerlei de denis, dan op zicht van go het dan ook u gaat men van men aanzichel of men zich o en dan eerst a anmeldten. Fei nen op later l van wat hun l bij onze Holla en veel beter deele zelfs bij groote steden; nomen is zóó

En de ande dwarjide is, d steden, met h uitsluitend in en geheel in h gen meeleven.

Belde schad derling verba schrijver dezes van dit stem ten minste al chiseerde, en is geen tijd ve in, en is er m m m kinderen

Onz

Het loont e van Sankey's kerkelijken eer Wat hem e meer dan één in proza zegt, wordt, als ge h voorbehoud, c met den zang Er moest zoo dat wie hem h den verstond klank, maar o werd, was het

En wie zal i der „klare en h zijn Come hom geschikt was, pen. Het was juist door dien

Het komt alleen op de spreekt, ook d ken worden, i kenste Grieks „Wat is bij h hoofdzaak?“ to „Uw voordras dracht!“ En a wat schat van gaat, doordien die voortdracht rust en bewegi ganschelijk ver Heel een ser den, dor en voorbijgaan, z gen, terwijl p volvoel, met l ling en klimm met biddenden gloed voorgedr zielen zullen.

Hierop nu v Hij zag i klare, heldere, aangrijpende v wondere uitwe hart te roeren, sprak, dat nie gemoed in b menschen uit l opwaken, dan mentale muziel

Het is dan e Amerika toe gezang in den

Er moest, o dienst niet all loovigen tot d van God tot d de geloovigen i waarom zou e menscheijken i

Het was zoo zweeg, en één de Schrift, al meente toezon God tot de ge